Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 18. mail 2017[1]

Liidetud kohtuasjad C-588/15 P ja C-622/15 P

LG Electronics Inc. (C-588/15 P),
Koninklijke Philips Electronics NV (C-622/15 P)
versus

Euroopa Komisjon

Apellatsioonkaebus – Keelatud kokkulepped – Telerite ja arvutikuvarite kineskoopide ülemaailmne turg – EÜ asutamislepingu artikli 81 ja Euroopa Majanduspiirkonna lepingu artikli 53 kahe rikkumise tuvastamise otsus – Hindasid, turgude jagamist ja tootmismahtusid puudutavad kokkulepped ja kooskõlastatud tegevus – Emaettevõtja vastutus tütarettevõtja toime pandud rikkumise eest – Ainult emaettevõtjale adresseeritud vastuväiteteatis – Kaitseõigused

Sissejuhatus

1. Käesolevate apellatsioonkaebustega paluvad apellandid tühistada kaks Euroopa Liidu Üldkohtu 9. septembri 2015. aasta kohtuotsust: LG Electronics *vs*. komisjon[2] ja Philips *vs*. komisjon[3], millega see kohus jättis rahuldamata hagi komisjoni 5. detsembri 2012. aasta otsuse C(2012) 8839 lõplik ELTL artiklis 101 ja EMP lepingu artiklis 53 sätestatud menetluse kohta (juhtum COMP/39.437 – Telerite ja arvutikuvarite kineskoobid) (edaspidi „vaidlusalune otsus“) tühistamise nõudes, ja teise võimalusena vähendada apellantidele määratud trahvisummasid.

2. Apellatsioonkaebused, mis liideti suulise menetluse ja kohtuotsuse huvides[4], tõstatavad konkreetselt seni käsitlemata küsimuse kaitseõiguste tagamisest tütarettevõtja tegevusega toime pandud rikkumise omistamise korral emaettevõtjale. Täpsemalt tuleb kindlaks määrata, kas rikutakse emaettevõtja kaitseõigusi, kui Euroopa Komisjon adresseerib talle vastuväiteteatise, adresseerimata seda ka tütarettevõtjale, kelle tegudes on küsimus, muu hulgas juhul, kus tütarettevõtja suhtes on algatatud pankrotimenetlus, nii et emaettevõtjal ei ole mingit juurdepääsu tema dokumentidele.

Kohtuvaidluste taust

3. Vaidluse aluseks olevad asjaolud, nagu need tulenevad vaidlustatud kohtuotsustest, võib kokku võtta järgmiselt.

1 Algkeel: prantsuse.

2 T-91/13, ei avaldata, edaspidi „kohtuotsus LGE“, EU:T:2015:609.

3 T-92/13, ei avaldata, edaspidi „kohtuotsus Philips“, EU:T:2015:605.

4 Euroopa Kohtu 7. veebruari 2017. aasta otsusega.

4. Komisjon tuvastas vaidlusaluses otsuses, et maailma mastaabis peamised kineskoopide tootjad olid rikkunud ELTL artiklit 101 ja 2. mai 1992. aasta Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (EÜT 1994, L 1, lk 3; ELT eriväljaanne 11/52, lk 3, edaspidi „EMP leping“) artiklit 53, osaledes kahes eraldi rikkumises, mis puudutasid esiteks arvutiekraanide värvikineskoopide turgu ja teiseks telerite värvikineskoopide turgu.

5. LG Electronics Inc. (edaspidi „LGE“) on tarbeelektroonika tarnija. Koninklijke Philips Electronics NV (edaspidi „Philips“) on elektroonikakaupadele spetsialiseerunud kontserni Philips valdusühing.

6. LGE ja Philips tootsid kineskoope kuni 1. juulini 2001. Sel kuupäeval andsid mõlemad apellandid kogu oma tegevuse kineskoopide valdkonnas üle ühisettevõtjale, kontsernile LPD, mille eesotsas oli äriühing LG Philips Displays Holding BV.

7. Komisjon oli vaidlusaluses otsuses seisukohal, et ühelt poolt LGE ja tema tütarettevõtjad ja teiselt poolt Philipsi tütarettevõtjad olid osalenud keelatud kokkulepetes arvutiekraanide värvikineskoopide ja telerite värvikineskoopide kohta kuni kineskoopide tootmise tegevuse kontsernile LPD üleviimiseni 1. juulil 2001. Järelikult peeti äriühinguid LGE ja Philips vastutavaks mõlemas nimetatud rikkumises.

8. Peale selle leidis komisjon, et apellante tuleks emaettevõtjatena ühtlasi lugeda solidaarselt vastutavateks kontserni LPD osalemises keelatud kokkulepetes arvutiekraanide värvikineskoopide ja telerite värvikineskoopide kohta ajavahemikul 1. juulist 2001 kuni 30. jaanuarini 2006.

9. Komisjon tuvastas seega vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõike 1 punktides c ja d seoses keelatud kokkuleppega arvutiekraanide värvikineskoopide kohta, et Philips oli selles osalenud 28. jaanuarist 1997 kuni 30. jaanuarini 2006 ja LGE 24. oktoobrist 1996 kuni 30. jaanuarini 2006. Komisjon tuvastas samuti vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõike 2 punktides f ja g seoses keelatud kokkuleppega telerite värvikineskoopide kohta, et Philips oli selles osalenud 21. septembrist 1999 kuni 30. jaanuarini 2006 ja LGE 3. detsembrist 1997 kuni 30. jaanuarini 2006.

10. Rikkumise eest seoses arvutiekraanide värvikineskoopidega määras komisjon vaidlusaluse otsuse artikli 2 lõike 1 punktides c–e trahvi summas 73 185 000 eurot Philipsile, 116 536 000 eurot LGE-le ja 69 048 000 eurot mõlemale äriühingule solidaarselt vastutavatena. Rikkumise eest seoses telerite värvikineskoopidega määras komisjon vaidlusaluse otsuse artikli 2 lõike 2 punktides c–e trahvi summas 240 171 000 eurot Philipsile, 179 061 000 eurot LGE-le ja 322 892 000 eurot mõlemale äriühingule solidaarselt vastutavana.

Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtuotsused

11. Üldkohtu kantseleisse vastavalt 14. ja 15. veebruaril 2013 esitatud hagiavaldustega esitasid LGE ja Philips kumbki hagi nõudega tühistada vaidlusalune otsus neid kumbagi puudutavas osas või teise võimalusena vähendada neile nimetatud otsusega määratud trahve.

12. LGE esitas oma hagi tühistamise nõude põhjenduseks seitse väidet. Esimene väide oli, et on rikutud LGE kaitseõigusi, kuna kontsern LPD oli menetlusest kõrvale jäetud. Üldkohus analüüsis nimetatud väidet kohtuotsuse LGE punktides 67–91 ja lükkas selle seal edutuna ja igal juhul põhjendamatuna tagasi. Üldkohus lükkas ka teised LGE väited tagasi ja jättis seega hagi tervikuna rahuldamata.

13. Philips esitas oma hagi tühistamise nõude põhjenduseks kaheksa väidet. Teine väide oli, et on rikutud ELTL artiklit 101, Euroopa Majanduspiirkonna lepingu artiklit 53, määruse (EÜ) nr 1/2003[5] artikli 27 lõiget 1, kaitseõigusi, sealhulgas õigust olla ära kuulatud, ja hea halduse põhimõtet, kuna komisjon ei omistanud vastutust temale süüks pandud rikkumiste eest kontsernile LPD. Üldkohus analüüsis seda väidet ja lükkas selle tagasi kohtuotsuse Philips punktides 74–99. Üldkohus lükkas tagasi ka teised Philipsi esitatud väited ja jättis seega hagi tervikuna rahuldamata.

Poolte nõuded

14. LGE palub Euroopa Kohtul (kohtuasi C-588/15 P):

– tühistada kohtuotsus LGE,

– tühistas vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõike 1 punkt d ja lõike 2 punkt g ning artikli 2 lõike 1 punktid d ja e ja lõike 2 punktid d ja e,

– vähendada talle määratud trahve ja

– mõista mõlema astme kohtukulud välja komisjonilt.

15. Philips palub Euroopa Kohtul (kohtuasi C-622/15 P):

– tühistada kohtuotsus Philips,

– tühistada vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõike 1 punkt c ja lõike 2 punkt f ning artikli 2 lõike 1 punktid c ja e ja lõike 2 punktid c ja e,

– vähendada talle määratud trahve ja

– mõista mõlema astme kohtukulud välja komisjonilt.

16. Komisjon palub Euroopa Kohtul apellatsioonkaebused rahuldamata jätta ja mõista kohtukulud välja apellantidelt.

Õiguslik analüüs

17. LGE ja Philips esitavad oma apellatsioonkaebuste põhjenduseks vastavalt kolm ja neli väidet, mis osaliselt kattuvad.

18. Vastavalt Euroopa Kohtu soovile analüüsin ainult LGE apellatsioonkaebuse esimest väidet ja Philipsi apellatsioonkaebuse teist väidet, mis on mõlemad esitatud kaitseõiguste rikkumise kohta tulenevalt asjaolust, et vastuväiteteatist ei adresseeritud nende ühisele tütarettevõtjale, kontsernile LPD.

5 Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrus asutamislepingu artiklites [101] ja [102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205).

Vaidlustatud kohtuotsused

Kohtuotsus LGE

19. LGE väitis oma esimese väitega esimeses astmes, et komisjon oli rikkunud tema kaitseõigusi, kuna ta ei adresseerinud vastuväiteteatist ja vaidlusalust otsust kontsernile LPD.

20. Üldkohus analüüsis seda väidet ja lükkas selle tagasi kohtuotsuse LGE punktides 67–91.

21. Esiteks tuletas Üldkohus kõigepealt meelde kohtupraktikat kaitseõiguste tagamise ja vastutuse emaettevõtjale omistamise kohta ning tuvastas seejärel, et komisjonile ei saa ette heita ühtegi õigusnormi rikkumist seetõttu, et ta ei olnud omistanud rikkumist kontsernile LPD, ning et seepärast on edutud hageja argumendid, millega püüti tõendada tema kaitseõiguste rikkumist (kohtuotsuse LGE punktid 68–83).

22. Teiseks lükkas Üldkohus, kui ta vastas LGE argumendile, et LGE ei olnud saanud tagada enda kaitset seepärast, et tal puudus juurdepääs kontserni LPD dokumentidele, kohtuotsuse LGE punktides 84–91 selle väite põhjendamatuna tagasi. Üldkohus tuvastas sellega seoses, et kuna need dokumendid ei kuulunud nende hulka, mille põhjal võttis komisjon vastu vaidlusaluse otsuse, ei saa hageja väita, et tal takistati esitada tulemuslikult oma seisukohta selle institutsiooni käsutuses olnud dokumentide suhtes (kohtuotsuse LGE punkt 85).

23. Seejärel märkis Üldkohus, et hageja oli üldise hoolsuskohustuse alusel kohustatud, ka ühisettevõtja suhtes likvideerimismenetluse algatamise olukorras, kandma hoolt selle eest, et tema raamatupidamises või arhiivis oleksid hästi säilinud kõik tema tegevust kajastavad dokumendid, selleks et tal oleks kohtu- või haldusmenetluse korral olemas vajalikud tõendid (kohtuotsuse LGE punktid 86 ja 87), ja seda vaatamata raskustele, mis on tingitud Madalmaade pankrotiõigusest ja sellest, et kontserni LPD pankrotihaldur ei tee koostööd (kohtuotsuse LGE punktid 88 ja 89).

24. Lõpuks täpsustas Üldkohus lisaks, et isegi kui komisjon ei olnud kontserni LPD formaalselt haldusmenetlusse kaasanud, oli ta esitanud selle kontserni eri äriühingutele teabenõuded ja läbi viinud kontrolle nende ruumides (kohtuotsuse LGE punkt 90).

Kohtuotsus Philips

25. Philips väitis esimeses astmes esitatud teise väite teises osas, et komisjon oli tal takistanud saada enda kaitsmiseks vajalikku teavet, sest komisjon oli jätnud kontserni LPD haldusmenetlusse kaasamata.

26. Üldkohus analüüsis seda väidet ja lükkas selle tagasi kohtuotsuse Philips punktides 90–99.

27. Olles meelde tuletanud kohtupraktikat kaitseõiguste tagamise, nagu ka vastutuse emaettevõtjale omistamise kohta, otsustas Üldkohus, et komisjon ei olnud rikkunud ühtegi õigusnormi, kui ta loobus omistamast kontsernile LPD vastutust tema tegevuse eest (kohtuotsuse Philips punktid 91–97).

28. Üldkohus märkis pealegi, et Philips oli üldise hoolsuskohustuse alusel kohustatud, ka ühisettevõtja suhtes likvideerimismenetluse algatamise olukorras, kandma hoolt selle eest, et tema raamatupidamises või arhiivis oleksid hästi säilinud kõik tema tegevust kajastavad dokumendid, selleks et tal oleks kohtu- või haldusmenetluse korral olemas vajalikud tõendid. Igal juhul täpsustas Üldkohus, et kohtutoimiku dokumentidest nähtub, et komisjon esitas kontserni LPD eri äriühingutele teabenõuded (kohtuotsuse Philips punkt 97).

29. Veel täheldas Üldkohus, et trahvi vähendamise eesmärgil koostööd teinud hageja oli andnud komisjonile teavet kontserni LPD osalemise kohta kartellis, mis tähendab, et tal oli selle kohta arvukalt andmeid, mida ta sai kasutada enda kaitse tõhusaks tagamiseks (kohtuotsuse Philips punkt 98).

Poolte argumendid

LGE argumendid

30. LGE väidab, et kuna Üldkohus tuvastas, et kui komisjon otsustas vastuväiteteatist kontsernile LPD mitte adresseerida, ei rikkunud ta sellega LGE kaitseõigusi, siis on Üldkohus rikkunud õigusnormi.

31. Esiteks vaidlustab LGE esimeses astmes esitatud esimese väite tagasilükkamise selle edutuse tõttu (kohtuotsuse LGE punkt 83). Ta väidab, et selle kohtuotsuse punktides 73–82 esitatud põhjendused käsitlevad ühte teist küsimust, mida ei olnud Üldkohtus tõstatatud, nimelt seda, kas komisjon oli rikkunud õigusnormi, pidades LGEd rikkumise eest vastutavaks. LGE arvates ei muuda järeldus, et komisjon võis vastutuse talle omistada, edutuks tema väidet, et on rikutud tema kaitseõigusi.

32. LGE heidab Üldkohtule ette viimase seisukohta, et komisjonil on absoluutne kaalutlusõigus otsustada, kas vastuväiteteatis tuleb adresseerida emaettevõtjale või tütarettevõtjale.

33. LGE on seisukohal, et teatud asjaoludel, nagu käesoleval juhul, piirab seda kaalutlusõigust kohustus tagada kaitseõigused. Tema sõnul tuleneb kohtuotsusest komisjon *vs*. Tomkins,[6] et kui tütarettevõtja esitab õigustavaid tõendeid, mis on võetud tema registritest või vestlustest töötajatega, saab emaettevõtja automaatselt neid tõendeid enda kasuks kasutada. Järelikult sõltub emaettevõtja võime oma kaitseõigusi teostada tema tütarettevõtja menetlusse kaasamisest.

34. LGE väidab, et kui käesoleval juhul oleks palutud ennast kaitsta kontsernil LPD ja sellel oleks õnnestunud esitada õigustavaid tõendeid, siis oleks LGE neist automaatselt kasu saanud. Seega väidab LGE kohtuotsusele Solvay *vs*. komisjon[7] tuginedes, et ei saa välistada, et kui komisjon oleks adresseerinud vastuväiteteatise kontsernile LPD, oleks see võinud esitada tema kaitse jaoks kasulikke tõendeid.

35. Nii tütarettevõtja kui ka emaettevõtja poole pöördumise tava nähtub ka komisjoni ELTL artiklite 101 ja 102 rakendamise menetluste käsiraamatust.[8] Asjaolu, et komisjon saatis kontsernile LPD küsimustikud, on tema arvates asjassepuutumatu, sest küsimustikud ei ole õigustavate tõendite allikana samaväärsed vastuväiteteatisega. Kostja peab olema vastuväidetest teadlik enne, kui ta saab oma kaitseõigusi täielikult teostada.

36. Teiseks kritiseerib LGE kohtuotsuse LGE põhjendusi, millega lükati tema väide tagasi põhjendamatuse tõttu.

37. LGE on seisukohal, et asjaolu, et ta sai esitada seisukohti komisjoni poolt aluseks võetud andmete kohta, ja asjaolu, et komisjon sai kontsernilt LPD teavet, ei ole tema kaitseõiguste tagamiseks piisavad. Peale selle kritiseerib LGE Üldkohtu järeldust, et ta oli kohustatud kandma hoolt selle eest, et tema raamatupidamises või arhiivis oleksid hästi säilinud kõik tema tegevust kajastavad dokumendid

6 Kohtuotsus, 22.1.2013 (C-286/11 P, EU:C:2013:29, punkt 39).

7 Kohtuotsus, 25.10.2011 (C-109/10 P, EU:C:2011:686, punkt 62).

8 Manual of procedure for the application of Articles 101 and 102 TFEU, 2012. Vt http://ec.europa.eu/competition/antitrust/information_en.html (edaspidi „komisjoni menetluskorra käsiraamat“).

(kohtuotsuse LGE punkt 86). See kohustus kehtib tema sõnul juhtudel, kus emaettevõtja võõrandab tütarettevõtja kolmandale isikule ja võib tõepooltest tagada jätkuva juurdepääsu dokumentidele lepingu alusel. LGE selgitab, et ta kaotas kontrolli oma tütarettevõtja üle viimase pankroti tõttu, ning kuna pankrotihaldur ei ole kohustatud võimaldama talle pidevat juurdepääsu dokumentidele.

Philipsi argumendid

38. Philips väidab, et Üldkohus rikkus õigusnormi tuvastades, et vastuväiteteatise kontsernile LPD adresseerimata jätmisega ei rikkunud komisjon ühtegi menetlusnormi (kohtuotsuse Philips punktid 75–82).

39. Philips ei vaidlusta komisjoni õigust omistada vastutus rikkumise eest emaettevõtjale, kes on avaldanud tütarettevõtja tegevusele otsustavat mõju. Ta märgib, et see ei lahenda küsimust, kas komisjon on kohustatud kaasama haldusmenetlusse need mõlemad üksused. Ta väidab, et käesoleval juhul tema vastutus „tuleneb puhtalt“ tütarettevõtja vastutusest ja kuna kontsernile LPD otse ei ole mingit rikkumist süüks pandud, on tema kui emaettevõtja vastutus „ulatuslikum“ kui asjaomase tütarettevõtja oma kohtuotsuse Total *vs.* komisjon [9] tähenduses.

40. Philips märgib, et tema tütarettevõtja ei kuulunud haldusmenetluse ajal enam samasse ettevõttesse, kuna ta oli alates 30. jaanuarist 2006 pankrotihalduri kontrolli all. Philips kinnitab, et kuna tema tütarettevõtjat haldusmenetlusse ei kaasatud ja eriti kuna see tütarettevõtja ei saanud vastuväiteteatist, ei olnud tal võimalust ega kohustust ennast komisjoni väidete vastu kaitsta. Peale selle olid tema sõnul ainult kontserni LPD pankrotihalduril dokumendid selle kontserni tegevuse kohta ja temal oli juurdepääs asjaomastele töötajatele. Philips kinnitab, et tema tütarettevõtja pankroti tõttu ei olnud tal võimalik endale kindlustada juurdepääsu nendele dokumentidele, et saada enda kaitsmiseks vajalikke tõendeid.

41. Philipsi sõnul oleks komisjon pidanud arvesse võtma asjaolu, et ta oli kaotanud kontrolli oma tütarettevõtja üle ning et tal ei olnud enam kontserni LPD dokumentidele juurdepääsu. Philips kinnitab, et kui komisjon oleks kontserni LPD haldusmenetlusse kaasanud, oleks see saanud ennast kaitsta ja ka tema oleks nii suutnud paremini enda kaitset tagada. Kuna komisjon otsustas jätta kontserni LPD haldusmenetlusest kõrvale, võttis ta sellega Philipsilt viimase sõnul kaitseõiguste täieliku toime.

Komisjoni argumendid

42. Komisjon väidab, et kõnealused väited on vastuvõetamatud, kuna need käsitlevad faktilisi hinnanguid, ja et igal juhul ei ole need põhjendatud.

43. Komisjon väidab, et kindlalt väljakujunenud kohtupraktika kohaselt [10] on tal õigus määrata trahv ühele või teisele nendest üksustest – emaettevõtjale või tütarettevõtjale, mis moodustavad ühe ettevõtja. Komisjoni sõnul väidavad apellandid vääralt, et emaettevõtja saab igasugusest tütarettevõtja vastutuse vähendamisest automaatselt kasu. Miski ei õigustaks emaettevõtja vastutuse vähendamist menetlusnormide rikkumise korral, mis kahjustavad tütarettevõtja õigusi, näiteks kui vastuväiteteatist ei ole tütarettevõtjale nõuetekohaselt teatavaks tehtud.

9 Kohtuotsus, 17.9.2015 (C-597/13 P, EU:C:2015:613, punktid 35 ja 38).

10 Kohtuotsused, 3.3.2011, Siemens ja VA Tech Transmission & Distribution *vs.* komisjon (T-122/07–T-124/07, EU:T:2011:70, punkt 151), ja 27.6.2012, Bolloré *vs.* komisjon (T-372/10, EU:T:2012:325, punkt 50).

44. Peale selle väidab komisjon, et kohtuotsuses Solvay *vs*. komisjon [11] antud lahendus ei ole käesolevale juhule ülekantav. Ta väidab, et see kohtuotsus puudutab tutvumist komisjoni toimikuga ning sellele ei saa tugineda selleks, et väita, et komisjon peab tagama juurdepääsu teabele, mis ei ole tema valduses. Käesolevas asjas sai komisjon kontsernilt LPD asjakohast teavet, adresseerides talle küsimustiku ja viies läbi kontrolli. LGE sai oma kaitse raames nende andmetega tutvuda. Komisjon ei ole kohustatud tagama, et muid äriühinguid peale kostja kutsutaks esitama õigustavaid tõendeid. Vastuseks LGE argumendile, komisjoni menetlustekäsiraamatu kohta täpsustab komisjon, et see käsiraamat ei ole siduv ja seda kohandatakse konkreetse juhtumi vajadustele, nii et konkreetse menetluse erinevus käsiraamatu menetlusest ei ole piisav selleks, et tõendada õigusnormi rikkumist.

45. Komisjoni sõnul ei tõlgendanud Üldkohus emaettevõtjate hoolsuskohustust seoses tütarettevõtjate dokumentidele juurdepääsu säilitamisega absoluutse kohustusena. Vastupidi, Üldkohus analüüsis käesoleva juhtumi faktilisi asjaolusid, märkides, et äriühingutel LGE ja Philips olid tihedad seosed kontserniga LPD kogu rikkumise perioodil ja nad oleksid seega võinud asjaomaseid andmeid säilitada oma vastavates failides või muul viisil.

Õiguslik hinnang

Apellatsioonkaebuste väidete ulatus

46. Selle kohta, millistel tingimustel võib emaettevõtjat pidada vastutavaks tema tütarettevõtja osalemise eest keelatud kokkuleppes, on olemas kindlalt väljakujunenud kohtupraktika.

47. Tuletan meelde, et liidu konkurentsiõigus on suunatud ettevõtjate, s.o niisuguste majandusüksuste tegevusele, mis võivad õiguslikult koosneda mitmest füüsilisest või juriidilisest isikust. Juhul kui selline majandusüksus rikub konkurentsieeskirju, tuleb tal isikliku vastutuse põhimõtte alusel ka selle rikkumise eest vastutada. Konkurentsiõiguse rikkumine tuleb üheselt süüks panna juriidilisele isikule, kes on vastuväiteteatise ja komisjoni otsuse adressaat. [12]

48. Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et vastutuse tütarettevõtja tegevuse eest võib omistada emaettevõtjale, kui tütarettevõtja ei otsusta oma tegutsemise üle turul sõltumatult. Sellises olukorras nimelt moodustavad emaettevõtja ja tütarettevõtja ühe ainsa ettevõtja ELTL artikli 101 tähenduses, nii et komisjon võib adresseerida otsuse emaettevõtjale, ilma et oleks vaja tuvastada emaettevõtja isiklikku seotust rikkumisega. [13]

49. Veel hiljuti tekitas see teema siiski poleemikat seoses selle mehhanismi kontseptsiooni endaga, mis võimaldab pidada vastutavaks emaettevõtjat, kes ei ole rikkumises osalenud. [14] Euroopa Kohus on nimelt esiteks tuvastanud, et niisugusel juhul „loetakse“, et emaettevõtja on liidu õiguse konkurentsieeskirjade rikkumise „ise toime pannud“. [15] Teiseks on Euroopa Kohus otsustanud, et emaettevõtja vastutus „tuleneb puhtalt“ tütarettevõtja vastutusest. [16]

11 Kohtuotsus, 25.10.2011, Solvay *vs*. komisjon (C-109/10 P, EU:C:2011:686, punkt 62).

12 Vt kohtuotsus, 10.9.2009, Akzo Nobel jt *vs*. komisjon (C-97/08 P, EU:C:2009:536, punktid 54–57 ja seal viidatud kohtupraktika).

13 Vt kohtuotsused, 10.9.2009, Akzo Nobel jt *vs*. komisjon (C-97/08 P, EU:C:2009:536, punktid 58 ja 59), ja 16.6.2016, Evonik Degussa ja AlzChem *vs*. komisjon (C-155/14 P, EU:C:2016:446, punkt 27).

14 Vt kohtujuristi ettepanek, Wahl, kohtuasi Akzo Nobel jt *vs*. komisjon (C-516/15 P, EU:C:2016:1004, punktid 52–69).

15 Kohtuotsused, 26.11.2013, Kendrion *vs*. komisjon (C-50/12 P, EU:C:2013:771, punkt 55), ja 10.4.2014, komisjon *vs*. Siemens Österreich jt (C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, punkt 47).

16 Kohtuotsused, 22.1.2013, komisjon *vs*. Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29, punktid 37, 39, 43 ja 49), ja 17.9.2015, Total *vs*. komisjon (C-597/13 P, EU:C:2015:613, punkt 38).

50. Ühes hiljutises kohtuotsuses Euroopa Kohus täpsustas, et emaettevõtjale, kellele pandi süüks tütarettevõtja rikkumine, määratakse isiklikult sanktsioon liidu konkurentsieeskirjade rikkumise eest, mida peetakse tema enda poolt toime panduks otsustava mõju tõttu, mida ta avaldas tütarettevõtjale ja mis võimaldas tal määratleda tütarettevõtja tegevust turul.[17] Seega juhul, kus emaettevõtja vastutus tuleneb tema tütarettevõtja osalemisest rikkumises, ei loeta konkurentsivastast tegevust seepärast vähem toime panduks selle emaettevõtja enda poolt, kuna ta moodustab oma tütarettevõtjaga ühe majandusüksuse.[18]

51. Märgin, et käesolevad apellatsioonkaebused puudutavad küll sarnast problemaatikat, kuid palju kitsamast emaettevõtja kaitseõiguste tegeliku teostamise aspektist olukorras, kus tal ei ole haldusmenetluse käigus oma endise tütarettevõtja üle enam kontrolli.

52. Käesolevates apellatsioonkaebustes nimelt ei vaidlusta apellantideks olevad emaettevõtjad vastutuse omistamist nende ühise tütarettevõtja, kontserni LPD toime pandud rikkumise eest. Apellantide esitatud väited mõlemas apellatsioonkaebuses on, et on rikutud kaitseõiguste tagamise põhimõtet tulenevalt sellest, et komisjon ei adresseerinud vastuväiteteatist kontsernile LPD ja sellest, et seepärast ei saanud apellandid kasutada enda kasuks võimalikke õigustavaid tõendeid, mida see tütarettevõtja oleks võinud enda kaitse raames esitada.[19]

Väidetav kaitseõiguste rikkumine

53. Vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikale, mida Üldkohus käesoleval juhul kohaldas[20], on kaitseõiguste tagamine konkurentsivaldkonna haldusmenetlustes liidu õiguse üldpõhimõte.[21]

54. Kaitseõiguste tagamiseks on nõutav, et ettevõtja saaks haldusmenetluses esitada tõhusalt oma seisukoha nende väidetavate faktiliste asjaolude ja dokumentide tõelevastavuse ning asjakohasuse kohta, millele viitab komisjon, et põhjendada oma väidet rikkumise olemasolu kohta.[22]

55. Käesolevad apellatsioonkaebused tõstatavad küsimuse, kas need nõuded on täidetud emaettevõtja suhtes juhul, kui komisjon otsustab mitte adresseerida vastuväiteteatist keelatud kokkuleppes osalenud tütarettevõtjale ja kui selle tütarettevõtja suhtes on algatatud pankrotimenetlus, mistõttu tema dokumendid ja töötajad ei ole enam emaettevõtjale kättesaadavad.

17 Kohtuotsus, 27.4.2017, Akzo Nobel jt *vs*. komisjon (C-516/15 P, EU:C:2017:314, punkt 56 ja seal viidatud kohtupraktika).

18 Vt selle kohta kohtuotsus, 27.4.2017, Akzo Nobel jt *vs*. komisjon (C-516/15 P, EU:C:2017:314, punktid 72 ja 73).

19 LGE märgib oma repliigis nimelt, et ta heidab komisjonile ette õigusnormide rikkumist mitte seepärast, et komisjon ei omistanud vastutust tema tütarettevõtjale, vaid seepärast, et komisjon rikkus LGE kaitseõigusi, kuna ta ei adresseerinud vastuväiteteatist nimetatud tütarettevõtjale.

20 Vt kohtuotsuse LGE punktid 68–70 ja kohtuotsuse Philips punktid 91–93.

21 Kohtuotsus, 13.2.1979, Hoffmann-La Roche *vs*. komisjon (85/76, EU:C:1979:36, punkt 9). Vt ka kohtuotsus, 3.9.2009, Prym ja Prym Consumer *vs*. komisjon (C-534/07 P, EU:C:2009:505, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika).

22 Vt kohtuotsus, 9.7.2009, Archer Daniels Midland *vs*. komisjon (C-511/06 P, EU:C:2009:433, punkt 88 ja seal viidatud kohtupraktika).

56. Märgin, et määruse nr 1/2003 artikli 27 lõikes 1 [23] osutatud vastuväiteteatis on peamine menetluslik tagatis, mis rakendab kaitseõiguste tagamise põhimõtet, kuna see võimaldab selle adressaadil tema suhtes algatatud menetluses oma argumente tulemuslikult esitada. [24] Vastuväiteteatises peab olema üheselt märgitud füüsiline või juriidiline isik, kellele võidakse trahv määrata, ja see tuleb adresseerida sellele isikule, märkides, millises rollis talle väidetavaid tegusid ette heidetakse. [25]

57. Vastuväiteteatise eesmärk on seega võimaldada igal juriidilisel isikul, kelle suhtes on algatatud konkurentsi valdkonnas haldusmenetlus, teostada individuaalselt oma kaitseõigusi.

58. Seega ei saa ainuüksi asjaolu tõttu, et vastuväiteteatist ei adresseeritud teisele juriidilisele isikule, nimelt otseselt rikkumises osalenud tütarettevõtjale, seada kahtluse alla selle menetlusliku tagatise järgimist vastuväiteteatise saanud emaettevõtja suhtes.

59. See kaalutlus kehtib minu arvates vaatamata sellele, et emaettevõtjale võivad kasuks osutuda võimalikud õigustavad tõendid, mille tütarettevõtja edastab oma vastuses vastuväiteteatisele.

60. Isegi kui arvestada niisuguse olukorra eripära, kus sama rikkumist saab omistada mitmele juriidilisele isikule, mis moodustavad ühe ja sama majandusüksuse, ei arva ma, et ühele juriidilisele isikule rikkumise süükspanemine võiks osutuda kaitsevahendiks teiste juriidiliste isikute jaoks, kes teostavad oma kaitseõigusi iseseisvalt.

61. Nagu nähtub määruse nr 1/2003 artikli 27 lõikest 1, on vastuväiteteatise saatmine kohustuslik menetlusnõue, mille eesmärk on tagada, et rikkumist tuvastava otsuse adressaat saaks teostada oma kaitseõigusi. [26] Kui aga komisjon otsustab seaduslikult tütarettevõtjat mitte vastutusele võtta – mida käesolevates apellatsioonkaebustes ei vaidlustata [27] –, ei ole ta kohustatud saatma vastuväiteteatist sellele tütarettevõtjale.

62. Sellest järeldub – nagu Üldkohus käesolevas asjas õigesti tuvastas – (kohtuotsuse LGE punkt 83 ja kohtuotsuse Philips punkti 97 esimene lause), et asjaolu, et tütarettevõtjale rikkumist formaalselt süüks ei panda ja et sellele tütarettevõtjale vastuväiteteatist ei saadeta, ei olnud õigusnormi rikkumine, mis võinuks ohtu seada selle kontserni emaettevõtjate kaitseõigusi.

63. Apellandid väidavad aga, et see on teisiti juhul, kus otseselt kartellis osalenud tütarettevõtja dokumendid ei ole enam emaettevõtjatele kättesaadavad. Nad väidavad selles küsimuses, et kaitseõiguste rikkumine on niisugusel juhul tingitud sellest, et nad ei saanud kasutada enda kasuks võimalikke õigustavaid andmeid, mida tütarettevõtja oleks võinud esitada.

64. See argument mind ei veena.

23 Selles sättes on nimelt ette nähtud, et enne rikkumist tuvastava otsuse vastuvõtmist annab komisjon isikutele, kelle suhtes menetlus algatatakse, võimaluse esitada oma seisukoht komisjoni esitatud vastuväidete kohta.

24 Kohtuotsused, 3.9.2009, Papierfabrik August Koehler jt *vs*. komisjon (C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, EU:C:2009:500, punktid 38 ja 39), ja 10.9.2009, Akzo Nobel jt *vs*. komisjon (C-97/08 P, EU:C:2009:536, punkt 57).

25 Kohtuotsus, 10.9.2009, Akzo Nobel jt *vs*. komisjon (C-97/08 P, EU:C:2009:536, punkt 57). See nõue on selgelt kirjas ka komisjoni ELTL artiklite 101 ja 102 rakendamise menetluste käsiraamatus [punkt 5(1), lk 116], millele apellandid viitasid: „While the subject of the competition rules is an „undertaking", each legal entity that may be liable for the infringement within the undertakings must individually receive, as an addressee, [a Statement of Objections] […] It is therefore important to make sure that the [Statement of Objections] is addressed to all possible legal entities (parent companies and subsidiaries) that may be held jointly and severally liable for the infringement […] The final decision cannot be addressed to legal entities which, although they may be considered to be responsible for the infringements, were not an addressee of the [Statement of Objections]".

26 Vt selle kohta kohtuotsused, 7.6.1983, Musique Diffusion française jt *vs*. komisjon (100/80–103/80, EU:C:1983:158, punkt 10), ja 3.9.2009, Papierfabrik August Koehler jt *vs*. komisjon (C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, EU:C:2009:500, punkt 36).

27 Vt käesoleva ettepaneku punkt 52.

65. Minu arvates lähtuvad apellandid vääralt Euroopa Kohtu kohtupraktikast õigustavate andmete avaldamise kohta, tuginedes eriti kohtuotsusele Solvay *vs*. komisjon.[28]

66. See kohtupraktika[29] puudutab juurdepääsu õigustavatele andmetele, mis on komisjoni toimikus. Apellantide argumendid käesolevate apellatsioonkaebuste raames ei puuduta aga tutvumist komisjoni toimikuga ega muide ka muude haldusmenetluse käigus komisjoni kogutud andmetega[30], vaid juurdepääsu andmetele, mida komisjon oleks võinud saada, kui kontsern LPD oleks need esitanud.

67. Märgin, et menetlustes konkurentsi valdkonnas on ette nähtud komisjoni poolt tõendite hankimise vahendid, nagu ka toimikuga tutvumise eeskirjad, mis võimaldavad puudutatud isikutel komisjoni käsutuses olevate andmetega tutvuda.[31]

68. Käesoleval juhul, nagu nähtub kohtuotsuse LGE punktist 92 ja kohtuotsuse Philips punktist 97, esitas komisjon kontserni LPD äriühingutele teabenõuded ja viis selle kontserni ruumides läbi kontrolle. Nendel asjaoludel oleksid apellandid, kui nad leidsid, et komisjoni poolt kontserni LPD suhtes tehtud menetlustoimingud ei olnud piisavad, pidanud omal algatusel nõudma, et komisjon võtaks selle kontserni valduses olevate asjassepuutuvate andmete kogumiseks muid sobivaid meetmeid.

69. Kõike eespool öeldut arvestades lükkas Üldkohus kohtuotsuse LGE punktides 68–83 ja kohtuotsuse Philips punktides 91–97 esitatud põhjustel õigusega tagasi kummagi apellandi argumendi, et kuna komisjon ei adresseerinud vastuväiteteatist kontsernile LPD, siis rikkus ta nende kaitseõigusi.

70. Pealegi, isegi kui võiks olla kahtlust selles, kas kohtuotsuse LGE punktides 68–83 ja kohtuotsuse Philips punktides 91–97 esitatud põhjendus vastab täielikult apellantide argumentatsioonile esimeses astmes, nagu ka selles, kas kohtuotsuse LGE punktis 83 lükati esimeses astmes esitatud väide õigusega tagasi mitte põhjendamatuna, vaid edutuna, ei tooks niisugune võimalik etteheide, mis puudutab vaidlustatud kohtuotsuste põhjendust, kaasa nende tühistamist, arvestades et asjaomaste väidete tagasilükkamine näib eespool esitatud põhjendustel[32] igal juhul põhjendatud.

71. Lõpuks, mis puutub apellantide argumentidesse seoses vaidlustatud kohtuotsuste põhjendustega, milles kinnitatakse, et iga ettevõtja on kohustatud kandma hoolt selle eest, et tal oleksid hästi säilinud tema tegevust kajastavad dokumentaalsed tõendid (kohtuotsuse LGE punktid 86–89 ja kohtuotsuse Philips punkt 97), siis märgin, et nagu nähtub Üldkohtu kasutatud väljenditest „igal juhul“ ja „pealegi“ eespool nimetatud punktides, on need etteheited esitatud vaidlustatud kohtuotsuste täiendavate põhjenduste vastu ning on seetõttu edutud.

Ettepanek Eespool esitatut arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku Üldkohtu 9. septembri 2015. aasta kohtuotsuse LG Electronics *vs*. komisjon (T-91/13, ei avaldata, EU:T:2015:609) peale LG Electronics Inc. esitatud apellatsioonkaebuse esimene väide, nagu ka Üldkohtu 9. septembri 2015. aasta kohtuotsuse Philips *vs*. komisjon (T-92/13, ei avaldata, EU:T:2015:605) peale Koninklijke Philips Electronics NV esitatud apellatsioonkaebuse teine väide põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

28 Kohtuotsus, 25.10.2011 (C-109/10 P, EU:C:2011:686, punktid 62 ja 64 ja seal viidatud kohtupraktika). Selle kohtupraktika kohaselt piisab juhul, kui õigustav dokument jäetakse avaldamata, kaitseõiguste rikkumise tuvastamiseks sellest, et asjaomane isik tõendab, et ta oleks saanud nimetatud õigustavaid dokumente kasutada enda kaitseks.

29 Kohtuotsus, 25.10.2011, Solvay *vs*. komisjon (C-109/10 P, EU:C:2011:686) puudutas komisjoni toimikust puuduvaid dokumente, millele Solvay'l ei olnud juurdepääsu ja mis – nagu komisjon ise tunnistas – võisid sisaldada kaitse jaoks olulist teavet.

30 Vt võimalike õigustavate andmete kohta vastuväiteteatise saanud teiste sama menetluse poolte vastustes sellele teatisele kohtuotsused, 16.6.2011, Solvay *vs*. komisjon (T-186/06, EU:T:2011:276, punkt 225), ja 16.6.2011, Bavaria *vs*. komisjon (T-235/07, EU:T:2011:283, punktid 119, 249–251).

31 Vastavalt määruse nr 1/2003 artiklid 18–21 ja artikli 27 lõige 2.

32 Vt käesoleva ettepaneku punktid 58–69 ja kohtuotsused, 2.4.1998, komisjon *vs*. Sytraval ja Brink's France (C-367/95 P, EU:C:1998:154, punkt 47), ja 30.9.2003, Biret International *vs*. nõukogu (C-93/02 P, EU:C:2003:517, punkt 60).